NUSAYBİN'DEKİ MOR YAKUP KİLİSESİ VE NUSAYBİN OKULU

M.S.325

ܥܕܬܐ ܕܡܪܝ ܝܥܩܘܒ ܕܢܨܝܒܝܢ
ܘܡܕܪܫܬܐ ܕܝܠܗ̇
ܫܢܬ ܫܟܗ ܡ

Yazan
P.Gabriyel AKYÜZ

NUSAYBİN'DEKİ MOR YAKUP KİLİSESİ VE NUSAYBİN OKULU

M.S. 325

ܥܕܬܐ ܕܡܪܝ ܝܥܩܘܒ ܕܢܨܝܒܝܢ
ܘܡܕܪܫܬܐ ܕܝܠܗ̇
ܫܢܬ ܫܟܗ ܡ

Yazan: P. Gabriyel AKYÜZ

Mardin Kırklar Kilisesi
Çubuk Mah. 217 Sağlık
Sk. No: 8 47100 Mardin

1. basım Ocak 1998

ISBN 975-823-303-3

Dizgi ve Basım:
Resim Matbaacılık, Tlf: 4821735

İÇİNDEKİLER

Önsöz 5
Nusaybin (Nsıbin) Şehri 9
Nusaybin Episkoposu Mor Yakup M.S. 338 11
Mor Yakup Kilisesi 13
Birinci Nusaybin Okulu 21
Batı Süryani Okulları 23
Doğu Süryani Okulları 24
Urfa Okulu 26
Urfa Okulu'nun Kapatılma Nedeni 27
Doğu Süryaniler'in İkinci Nusaybin Okulu 28
Süryani Öğretiminin Kuruluş Amacı 30
Nusaybin Okulu'nun Bazı Kanunları 31
Marbobo (Günyurdu) Köyü 33
Gündükşükro (Odabaşı) Köyü 37
Bir-Guriye (Balaban) Köyü 42
Kaynakça 47

ÖNSÖZ

Bilindiği üzere tarih; ulusların ya da toplumların birbirleriyle olan ilişkilerini, savaşlarını, uygarlıklarını, iç sorunlarını, yer ve zaman göstererek inceleyen bilimdir. Aynı zamanda, insanın ihtiyaç duyduğu ilimlerin en önemlisidir. Çünkü devletlerin çöküş ve yükseliş sebepleri, toplumların görenek ve gelenekleri, ticari hayatları, sanatları, kültürleri, inançları ve diğer nitelikleri tarih vasıtasıyla ortaya çıkabilir.

Özellikle de devletlerin çöküş ve yükseliş sebepleri hakkında derin ve geniş bir araştırma yaptıktan sonra insanın buradan elde edeceği sonuçlarla kendisine de iyi örnekler elde etmesi mümkündür. Çünkü kendi milletinin öz geçmişini ve tarihini bilen kişi; milli duyguların dürtüsüyle, milletine ilgi duyma ve önem gösterme ruhu yüreğinde ateş gibi tutuşur. Bu sevgi onu, kendi milleti uğrunda her türlü fedakarlığı yapmaya götürürken, devlet nezdinde de yüksek bir mertebe alabilme şansını yakalar. İngiliz filozofu Bacon'un dediği gibi: "**Tarihi bilen kişi, çok zeki olur.**"

Ayrıca tarih, aile bireyleri tarafından oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Aile, insanlar için ne kadar değerli bir kurum kabul ediliyorsa, tarih de o derecede değerli bir olay kabul edilmektedir. Bu cümlede anlatmak istediğimiz şudur: Aile, geleceğin toplumunu oluşturduğuna göre, varlığını koruyabilmesi için; "**kendi kimliğini, bireylerini, dilini, adet ve geleneklerini ve diğer tüm özelliklerini koruması gerekmektedir.**" Bu şartları korumayan herhangi bir aile veya bir toplum, unutulmaya ve tarihten silinmeye mahkumdur. Mısırlı bir rahibin dediği gibi: "**Tarihini**

bilmeyen ve öğrenmeyen kişi, akıllı sayılamaz. Tarihini bilen ve onu yayan kişi de ömrüne nice ömürler katacaktır."

Konuya negatif açıdan baktığımız zaman, öz milletinin tarihini bilmeyen kişi: "**Kendi babasını tanımayan kişiye benzetilmektedir.**" Çünkü mensubu bulunduğu milletin değerlerini önemsemez, onun uğrunda özveri göstermekten kaçınır ve milleti başına ne gelirse gelsin, oralı olmaz. Bir malın niteliği ve değeri bilinmedikçe, o mal, alıcının gözünde değersiz olur. Ancak, niteliği ve değeri kavrandıktan sonra, alıcı, gereken fiyatı ödeyerek onu alır ve korunmasında özen gösterir. Aynı şekilde, bir milletin tarihi bilinmedikçe, o milletin tarihteki yeri ve saygınlığı anlaşılamaz.

Bu tür bilgiye sahip olan kişi, dünyanın kuruluşuyla birlikte dünyaya geldiğini ve dünyada yaşanan bütün olayları kendi gözüyle görmüş gibi tasavvur etmektedir. Ama ne yazık ki, insanın ömrü çok kısa ve tarihi tamamlamaya da ömrü yetmez.

Eski bir tarihe sahip olan biz Süryaniler, unutulmamamız ve tarihten silinmememiz için tarihimizi ve geçmişimizi detaylı bir şekilde bilmemiz ve yayımlamamız gerekir. Bu vecibeyi yerine getirdiğimiz takdirde bilmeliyiz ki, "**ömrümüze daha nice ömürler katacağız.**"

M.S. Süryaniler, Hıristiyanlığı kabul etmeleriyle birlikte bu topraklarda kurdukları kiliseler, manastırlar ve açtıkları okullarla dünyaya ışık saçmışlardır. Çünkü Hıristiyanlığı kabul etmeleriyle birlikte, kendi kültürlerini kutsal bilgi ışığında yoğuran, Doğu ile Batı arasında köprü vazifesi gören ve özellikle daha önceden Yunanlılar'a naklettikleri medeniyeti tekrar Mezopotamya'ya tercüme yoluyla cömertçe

aktaran zengin bir medeniyete sahiptirler.

M.S. Kadim bu tarih ve medeniyeti, "NUSAYBİN'DEKİ MOR YAKUP KİLİSESİ VE NUSAYBİN OKULU" adlı kitapçığımda elimden geldiğince okuyucuya sunmaya çalıştım. Öyle sanıyorum ki, bu kitap sizlere rehberlik edecek, araştırma ve tarihi bilgi zevkini aşılayacaktır.

Çünkü modernizmin dayatmacı kültür politikaları neticesinde dünyamızda artık tek tip kültür, tek tip medeniyet yayılıyor. Bizleri parçalamak için bütün yolları deneyen modern dünya kültürüne karşı bizler, insanlığın dili ve yazısı olan ve geçmiş tarihteki okullarımızda ana dil olarak okutulan Süryanice'yi öğrenmemiz, bu yazılı kültürümüzü gün ışığına çıkarmamız gerekiyor. Herkes bilsin ki, dünya sadece batı kültüründen ibaret değildir. Çünkü biz okuyan, ilimle uğraşan ve 5000 yıldır yazıyı kullanan bir milletiz.

Bu çalışmamın yayınlanmasında emeği geçen herkese en içten teşekkürlerimi sunarım.

P. Gabriyel AKYÜZ
MARDİN 1997

NUSAYBİN'DEKİ MOR YAKUP KİLİSESİ

NUSAYBİN (NSIBİN) ŞEHRİ

Nusaybin ܢܨܝܒܝܢ Süryanice bir sözcük olup geçmiş zamanlı Nsap ܢܨܒ fiilinden türemiştir. Nsap fiilinin altı tane anlamı vardır:

1-Bağları, bahçeleri ve tarlaları ekti.
2-İnsanları özel bir yerde yerleştirdi ve oturttu.
3-Kiliseler ve manastırlar inşa etti.
4-Çadırları yüksek bir tepenin üzerinde kurdu.
5-Yırtıcı hayvanlara tuzak kurdu.
6-Devletin bayrağını dağın başına dikti, gibi anlamları vardır.

Geçmiş zamanlı **Nsap** fiilinden, edilgen geçişli fiiline dönüştürüldüğü zaman (Hoşuşto Mşanyonitho) **Nsip** ܢܨܝܒ kelimesi ortaya çıkar. Nsip kelimesinin çoğulu da **Nsıbin**'dir. Aşağıda Süryanice iki örnek verildiği gibi:

1-"**Ağ ilono dansib hal tafo dmoyo**" ܐܝܟ ܐܝܠܢܐ ܕܢܨܝܒ ܥܠ ܬܦܐ ܕܡܝܐ. tercümesi: Su pınarının üzerinde ekili ağaç gibi.

2-"**Nsıbin bbayte dmoryo**" ܢܨܝܒܝܢ ܒܒܝܬܗ ܕܡܪܝܐ (İyi kişileri kastederek) Rab'bin evinde ekilidirler.

Yukarıda vermiş olduğumuz örneklerden anlaşılıyor ki, "**Nusaybin (Nsıbin) kelimesi, ekili her tür ürünler, ağaçlar ve inşa edilmiş kiliseler anlamını vermektedir.**" Süryanice yazışlarında ise halen de **NSIBİN** olarak geçmektedir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmasıyla birlikte Nsıbin kelimesi Nusaybin'e çevrilmiştir.

Bügünkü adıyla Nusaybin olarak bilinen bu tarihi merkez, M.Ö. 2300 yıllarında Babil Kralı Nemrut tarafından inşa edilmiştir.[1] Nemrut, Nusaybin'i güzel ve sabit surlarla cevirmiş ve "**Akarlar'ın** (Çiftçilerin) **Kenti**" olarak adlandırmıştır.[2] Süryanice kaynaklarda ise "**Savbo**" olarak geçmektedir.

Nusaybin; Babilliler, Hititler, Asurlular ve Keldaniler'in egemenliği altında uzun bir müddet kaldıktan sonra, M.Ö. 539'larda Medler'in ve Persler'in, 332'lerde de Makedonyalılar'ın (Yunanlılar) idaresine geçti. M.Ö. 28.5.323 tarihinde Makedonya Kralı Büyük İskender'in ölümüyle, kendi komutanları arasında anlaşmazlık çıkmış ve devleti dört parçaya ayırmışlar. Nusaybin kenti ise, Slukos Nikanir'e düşmüş ve onun döneminde restore edilmiştir. Yunanlılar'dan sonra da M.Ö. 237 yılında Partlar'ın hükmüne girmiştir.

Nusaybin, M.Ö. 131 yılında merkezleri Urfa şehri olan Süryani Abgarlar'ın hükümranlığı altına girmiş ve M.S. 249 yılına kadar onların idaresinde kalmıştır.[3] Bu tarihten sonra-Nusaybin, Romalılar'ın eline geçmiş ve M.S. 298 yılında Romalılar tarafından tekrar yenilenmiş ve 65yıl süreyle onların hükümranlığı altında kalmıştır.[4] Romalılar, bölgede hüküm sürdükleri sıralarda, Pers İmparatorluğu ile sürekli

(1) Süryani Tarihi, H.E.Aziz Günel, Oya Matbaası-İstanbul, 1970, Türkçe
(2) Şehit Mor Abay'ın özgeçmişi, elyazması, Süryanice-Gerşuni
(3) Tarihte Mardin, Met. Hanna Dolabani, Türkçe'ye çeviren P. Cebrail Aydın, Mardin, 1972
(4) Urfa, Amed, Mardin, Dara, Nusaybin ve tüm Mezopotamya'da yaşanan vahim olaylar, Urfa Okulu'ndan mezun Süryani bir öğretmen, 515, Mardin Süryani Özhikmet Matbaası, s. 11, 1959, Süryanice. Ayrıca Süryaniler Tarihi, H.E. Aziz Günel Oya Matbaası-İstanbul, 1970, Türkçe

savaş yaptıklarından dolayı her iki imparatorluk arasında birkaç kez el değiştirmiş ve bir sınır şehri haline gelmiştir.

Süryani Edebiyatı'nın beşiği olarak bilinen bu tarihi merkez, Hıristiyanlığı bağrında taşıyarak önemli bir konuma gelmesini sağlamıştır. Hıristiyanlık dünyanın her bir tarafına müjdelendiği sıralarda, İsa'nın seçtiği 72 müjdeciden biri olan Mor Aday, Urfa'nın putperestlikten Hıristiyanlığa geçmesini sağladıktan sonra Nusaybin'e geçmiş ve Hıristiyanlığı orada da neşretmiştir. Daha sonra Mor Aday, kendi öğrencilerinden olan Mor Mari'yi[1] Nusaybin'e göndermiş ve burada Hıristiyanlık inancının gelişmesini sağlamıştır. Tabii ki aynı dönemde medreseler, kiliseler ve manastırlar da inşa ettirmiştir.

NUSAYBİN EPİSKOPOSU MOR YAKUP (M.S.---338)

Aziz Mor Yakup, M.S. 3. yüzyılın ortalarında bu tarihi bölgede dünyaya gelmiş ve Nusaybin yakınlarında bulunan bir manastırda, dünyadan el etek çekerek rahiplik hayatına girmiştir. M.S. 297 yılında da bu manastırı restore etmiştir. Aynı zamanda Episkoposluk mertebine yükselinceye kadar münzevi bir hayat yaşamaktaydı. Bu zor şartlar altında devam ettirdiği yaşam tarzıyla, herkesin gönlünü fethetmiş ve mucize yapma mertebesine ulaşmıştır.

Mor Yakup ve Aziz Mor Evgin (72 kişilik doğu müjdecilerinin kafile başkanı) aynı dönemde yaşamaktaydılar. Rahiplik sırasında aralarında sık bir diyalog vardı. Hatta bu

(1) Şuhada-el-Maşrak, Alber Abuna, Ğulut-Bağdat, 1985, Arapça, 1. cilt,

diyalog Mor Yakup Episkoposluk Makamına yükselince de devam etmekteydi. Mor Yakup, Aziz Mor Evgin'i Girmeli Beldesi hizasında İzlo (Bagok) dağının doruğunda yer alan ve kendi adıyla bilinen **MOR EVGİN MANASTIRI**'nda ziyaret ettiği bir seferinde; Mor Evgin, Tanrı'nın ona vermiş olduğu bir ilhamla Aziz Mor Yakup'a dedi ki: "**Bugün seni gurbete gönderiyorum, bir kaç gün sonra kilisenin bir yöneticisi olacaksın**."

Mor Evgin Manastırı

Bu sözleri söylediği sıralarda Nusaybin Episkoposu (?) vefat etmiş ve Nusaybin halkı, yeni bir Episkoposun seçimi için bir görüş birliğine varamamışlardır. Tüm gruplar bu konu hakkında Aziz Mor Evgin'e danışmak için kalmakta olduğu manastıra gittiler. Aziz Mor Evgin onlara seslenip dedi ki: "**Aday göstermiş olduğunuz kişilerin hiçbiri bu göreve layık değildir. Antakya Episkoposunun önderliğindeki tüm Episkoposlar, şu anda Diyarbakır'da önemli bir konu için toplantı düzenlemektedirler. En iyisi gidin onlara danışın, bu**

göreve kimin layık olduğu orada sizlere bildirecektir." Yetkili kişiler Diyarbakır'a gidince ve konuyu olduğu gibi Antakya Episkoposu'na iletince Episkopos onlara: "**Bu konu için dua etmemiz gerekir**" dedi.

Kongre mensupları uzun bir süre dua ettikten sonra, gece yarısı Antakya Episkoposu'na Tanrı'dan gelen bir ilhamla: "**Nusaybin Episkoposluğuna -falan- yerde inzivaya çekilen Yakup ismindeki rahip layıktır**" denildi. Antakya Episkoposu, bu vahiy görüntüyü kongredeki Episkoposlara ve Nusaybin'den gelen kişilere iletmiştir. Daha sonra Nusaybinden gelen yetkili kişiler geri dönüp ve Aziz Mor Yakub'u kendi manastırından (?) alıp Diyarbakır'a götürdüler. Böylece Mor Yakup, mücizevi bir şekilde M.S. 309 yılında Diyarbakır'daki Meryem Ana Kilisesi'nde toplanan Episkopal Kongre'nin kararıyla Nusaybin Episkcposluğu'na takdis edilmiş ve terfi edilmiştir.

MOR YAKUP KİLİSESİ

Episkopos Mor Yakup, Episkoposluk mertebesine yükselince, içinde dua ettikleri kilise, küçük olduğu görüşüyle yeni ve büyük bir kilise inşa etmeye karar vermiştir. Fakat bu kararını kimseye açıklamadan evvel, en yakın samimi dostu olan Aziz Mor Evgin'e danışmış ve temel atma törenine davet etmiştir. Ancak Aziz Mor Evgin'e gelen bir ilhamla kendisine: "**Tanrının meleklerinden biri gelecek ve inşa edeceğin kilisenin temelini, Yunanlı Kral Antiyakus'un putlarının enkazı üzerine atacaksınız. (Bu yıkıntılar Yunanlılar'dan kalmıştır.) Burada artık**

putperestlerin kurbanları yerine dualar, ilahiler söylenilecek ve ilahi kurbanlar sunulacaktır."

Mor Yakup, Mor Evgin Manastırın'dan Nusaybin'deki merkezine dönünce inşa edecekleri yeni kilisenin yerini tespit etmek için halka danışmaya başlamış. Onlar da uygun gördükleri birkaç yeri göstermişlerdir. Mor Yakup gece yarısı kalkar, ölçü aletini (ipi) eline alır ve odasından çıkarken biriyle karşılaşır. Karşılaştığı kişi, kendisinin Allah'ın meleği olduğunu söyler. Kendisine daha önceden Aziz Mor Evgin tarafından melekle ilgili bilgiler söylendiği için, Allah'ın meleği olduğuna inanmıştır. Melek onu Antiyakus'un putlarının enkazı üzerine götürmüş ve günümüzde halen ayakta durmakta olan **Mor Yakup Kilisesi**'nin temelini melekle birlikte atmışlardır.

Kilise, inşaatta olduğu sıralarda, M.S. 328 yılında Mor Milus Kudüs'ten gelmiş, inşaatın yapısından oldukça duygulanmış ve tanıdığı bazı zengin kişilerden 300 altın toplayıp kiliseye teberru etmiştir.(1) Daha sonra Episkopos Mor Yakup, inşa etmiş oduğu kiliseyi Katedral bir konuma gelmesini sağlamıştır.

Mor Yakup Kilisesi'nin en eski yapısı halen olduğu gibi korunmaktadır. Tur-Abdin Bölgesindeki kiliselerin en eskilerinden sayılır. Kilisenin içindeki üç metre uzunluğundaki taşları, kemerlerindeki taş işçiliğini sergileyen bezemeleri, kutsal ayinin icra edildiği bölümlerdeki yarım kubbeleri, duvardaki diğer motifleri ve yapısı bakımından büyülü bir

(1) Aziz Mor Evgin'in öz yaşam öyküsü, No: 272, Rahip (sonradan Met.) Hanna Dolabani'nin elyazması, 1936, Süryanice. Bu öyküyü, M.S. 1185 yılında deri üzerinde yazılan bir kitaptan nakletti.

görünüm sergilemekte olup emsalsiz bir şaheserdir.

Yalnız kilisenin batı cephesindeki dış duvarın, bilinmeyen bir nedenden dolayı yıkıldığı anlaşılmaktadır. Yıkılan bu yer; tekrar yenilendiği, yenilenmesiyle birlikte kilisenin damı üzerine de Metropolitlik binası yapıldığı görülmektedir. Kilisenin dış kapısı üzerinde yazısı Süryanice, lügatı ise

Mor Yakup Kilisesi'nin dış kapısı

Mor Yakup Kilisesi'nin İç Bölümünden Görüntüler

Mor Yakup Kilisesi'nin İç Bölümünden Görüntüler

Mor Yakup Kilisesi'nin iç bölümünden görüntüler

Arapça olarak şu kitabe mevcuttur : " **Patrik 3 . Petrus döneminde, M.S. 1872 yılında Mardinli Şemmas Hanna'nın oğlu Rahip İlyas bu binanın inşaasına özen göstermiştir."**

Mor Yakup Kilisesi'nin Dış cephesi

Ayrıca Mor Yakup, inşa etmiş olduğu bu kilisenin dışında, babamız Nuh'un gemisi üzerinde durduğu Cudi Dağı'nın, Sarguga (Tamnath) Köyü'nün yakınlarında bir manastır inşa etmiştir. Bu köyü, Asur İmparatoru Senharib'in oğlu Şerasar kendisine ve onun nesline merkez yapmıştır.

Mor Yakup, bu manastıra da "**Gemi Manastırı**" adını vermiştir. Böylece Mor Yakup, Mor Evgin'le birlikte Cudi bölgesinde de misyonerlik faaliyetlerinde başarılı çalışmalarda bulunmuştur.

Mor Yakup, M.S. 338 yılında vefat etmiş ve mezarı kilisenin bodrum katında yapılmıştır ve halen bazı mümin kişiler tarafından ziyaret edilmektedir.

Mor Yakup'tan sonra Nusaybin Episkoposluk Merkezine geçenler; Aziz Mor Efrem'in şiirsel ilahilerle övgüler yağdırdığı kişilerin bunlar oldukları anlaşılmaktadır:

Mor Yakub'un Mezarı

1-Episkopos Mor Babo: M.S. 338-343 yılları arasında
2-Mor Loğoş: M.S. 343-361 yılları arasında,
3-Mor Abrohom: M.S. 361-(?) yıllarında Nusaybin Episkoposluk Merkezi'nde görev yapmışlardır.[1]

Bu merkezin son metropoliti de, 1880 yılında Rahip Hanna isminde biri, Patrik 4. Petrus tarafından takdis edilmiş ve metropolitlik mertebesine yükseltilmiştir. Böylece Nusaybin Episkoposluk Merkezi ara vermeden 20. yüzyılın başlarına kadar episkoposluk görevini sürdürmüştür.

Yalnız Süryaniler M.S. 489 yılında "**Batı ve Doğu**" olarak ikiye ayrılmalarıyla, Arapların bölgeye gelmelerine kadar Nusaybin, Doğu Süryaniler'in yönetimi altında kalmıştır.

BİRİNCİ NUSAYBİN OKULU

Süryani uygarlığının temel kaynağı; **ilim, terbiye ve fazilet** üzerine kurulmuştur. İnsanlık tabiatında birçok pozitif ve negatif şeyler yaşamak mümkündür. Yukarıda söz ettiğimiz üç madde haricinde, herşey bir gün yok olup bitecektir. Bu üç madde ise sonsuza dek kalacaklardır. Bunlardan yoksun olan herhangi bir toplum, uygar bir toplum sayılmaz, yaşadığı yanlış yaşam tarzı nedeniyle er geç yok olur ve tarihe karışmaya mahkumdur.

Süryani dilinin yazı edebiyatının temel kaynağı Babil'den başlayıp Mezopotamya'ya kadar uzanmıştır. M.Ö.ki Süryani atalarımızın yüksek bir medeniyete sahip oldukları şüphesizdir. Süryaniler arasında bilim adamları ve filozofların

(1) Mor Efrem ve Süryani Kilisesi, Metropolit Yusuf Müneyir, 1983, Arapça, s.8, Şam-Suriye

çıkması bunun göstergesidir. Bu medeniyeti, ilkin tüm doğuya ve daha sonra dünyaya yaymışlardır. Bunu da açtıkları okullar vasıtasıyla sağlayabilmişlerdir. Tarih, bu bilim adamlarını saygıyla anmaktadır. Çünkü bu uygarlık, evvela doğuyu ve doğu insanlarını aydınlatmış, daha sonra batıyı ve tüm dünya insanlarını da derinden etkilemiştir.

Milattan önceki okullarımız hakkında detaylı bir bilgi edinmemizin sebebi; Süryani atalarımız putperestlikten Hıristiyanlığa geçiş yaptıkları sıralarda tüm eserlerini yakmışlardır. Sebebi de; tekrar putperestlik inancına geri dönmemeleri ve Hıristiyanlığın ilkelerini tam olarak özümsediklerinden dolayı böyle bir girişimde bulundular.

Yalnız putperestlik dönemindeki okullardan elimize ulaşan tek eser ; M.Ö. 680'lerde yaşayan Asur İmparatoru Senharib'in müsteşarı ünlü filozof Ahikar'ın özdeyişleridir. Ayrıca miladın birinci ve ikinci yüzyıllarda yaşayan Vafa, Tityanus (M.S. 110), Srafiyun oğlu Mara (M.S. 2. yüzyılın ortaları), Bardayson (M.S. 154-222) ve oğlu Armuniyus ile Mani (M.S. 272-276) gibi kişiler, Süryani putperest filozoflar oldukları ve ayrıca putperestlik felsefesine dayalı Süryani okullarından mezun oldukları anlaşılmaktadır.(1)

Hıristiyanlık dönemindeki Süryani Okulları'nın eğitim ve öğretimin temel kaynağı, eski Süryani putperest okullarının temeli üzerine kurulduğu bir gerçek olup ve tartışılmaz bir konudur. Fakat daha sonra Süryaniler, bu okulların putperestlik felsefesine dayalı olan eğitim ve öğretimi, Hıristiyanlık felsefesine dönüştürmüşlerdir.

(1) Lisan-el-Maşrak der, Met. Bulus Behnam, İttihat Matbaası, Arapça, Musul, 1.8.1946, 1 yıl, 5. s. 222

Hıristiyanlığı benimseyen ilk toplum olan Süryaniler, M.S. 2. yüzyıldan başlayarak 12. yüzyıla kadar Aşağı ve Yukarı Mezopotamya'da ruhani bir imparatorluk kurarak, üniversite seviyesinde olan 50'ye yakın büyük okullar açmışlardı. Bu okullar, Doğu ve Batı Süryani okulları diye ikiye ayrılıyordu.

BATI SÜRYANİ OKULLARI

Tarihe damgasını basan bazı Batı Süryani Okulları'nın isimleri şunlardır:

1- Urfa Teoloji Okulu: M.S. 2. yy-489
2- Solik ve Katisfun veya Madain Okulu: M.S. 2. yy-(?)
3- Antakya Teoloji Okulu: M.S. 290-430
4- Birinci Nusaybin Okulu: M.S. 325-363
5- Tılhado Manastırı'nın Okulu: M.S. 4. yy-(?)
6- Mor Bosus Manastırı'nın Okulu: M.S. 4. yy-7. yy
7- Cıb Manastırı'nın Okulu: M.S. 4. yy-7. yy
8- Mor Abay Manastırı'nın Okulu: M.S. 370-13. yy
9- Mor Gabriyel Manastırı'nın Okulu: M.S. 397-12. yy
10-Mor Zoğe Manastırı'nın Okulu: M.S. 483-954
11-İkinci Nusaybin Okulu: M.S. 489-8. yy
12-Ras-el-Ayn (Ceylan Pınar) Okulu: M.S. 536-(?)
13-Kınneşrin Manastırı'nın Okulu: M.S. 539- 11. yy
14-Başhak (Behşayke) Okulu: 6. yüzyılın başlarında-(?)
15-Mor Matay Manastırı'nın Okulu: 6. yüzyılın sonlarından 13. yüzyıla kadar
16-Deyrulzafaran Manastırı'nın Okulu: M.S. 5. yy-10. yy
17-Mor Barıd Manastırı'nın Okulu: M.S. 969-1243
18-Mor Barsavmo Manastırı'nın Okulu: M.S. 11. yy-13. yy

19-Mor Abay Manastırı'nın Okulu: M.S. 4. yy-13. yy
20-Diyarbakır'a yakın olan Zukanin Manastırı'nın Okulu: M.S. (?)

DOĞU SÜRYANİ OKULLARI

Arzun, Beth-Aynotho, Thamanun, Balad, Arbil, Tahşirvan, Beth Abrabi, Menbet-el-Ecniha, Beth Rustak, Katbitha, Adrabi Vamibar, Kerğ Sluğ, Hırbet Celal, Vebalaşbar, Avana, Hira, Kaşkar, Beth Labat, Riha, Mişan, Şuştar, Karğ Lidan ve Şuşan, Rivardaşir, Maro Okulları.

Esas konumuz olan Birinci Nusaybin Okulu; eski ismiyle bilinen Nikita'da (İznik) toplanan Hıristiyanlığın ilk ve en büyük kongresine, M.S. 325 yılında Episkopos Mor Yakup ve öğrencisi Mor Efrem'le birlikte katıldılar. Mor Yakup Nusaybin'e döndükten hemen sonra, ünlü Nusaybin Okulu'nun tesisine başlamış(1) ve M.S. 326 yılında da okulun inşaatını bitirerek hizmete açmıştır. Okulun ilk Profesörü Nusaybin'li Mor Efrem olmuştur. Mor Efrem, 38 yıl süreyle okulun rektörlüğünü yapmıştır.

Nusaybin Okulu'nun kültür ve uygarlık temeli, Babil İmparatorluğu'nun uygarlığının bir devamı olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Asur İmparatoru Senharib'in danışmanı **Ahikar**, M.Ö. 681 yılında Süryani Edebiyatını'nı bu okulda gördüğü ve M.S. 1. ve 2. yüzyıllarda yaşayan Vafa, Tityanus, Srafiyun oğlu Mara, Bardayson ve oğlu Armuniyus gibi ünlü putperest Süryani kişiler bu okuldan mezun oldukları için okula ayrı bir önem kazandırmışlardır.(1)

(1) Bar-Had-Bsabo, Baharbay (Beth-Araboye: Musul-Nusaybin ve Urfa arası) 63.

Adı geçen bu **Nusaybin Okulu**, putperestlikten kalma eski Süryani Okulu'nun enkazı üzerinde kurulduğu ve bünyesinde 800-1000 kadar öğrencinin yatılı olarak okutuldukları Süryani kaynaklarca önemle vurgulanmaktadır. Ayrıca bu ünlü okulun çatısı altında dünyanın en eski dili olarak bilinen **Süryanice dili** okutulmaktaydı ve okulun resmi diliydi. Süryanice dilinin yanında, **Yunanca dili** de okutulmaktaydı. Bunların yanı sıra; Teoloji başta olmak üzere Felsefe, Mantık, Edebiyat, Geometri, Astronomi, Tıp ve Hukuk derslerinin okutulduğu, ayrıca Yunanca'dan Süryanice'ye bir çok kitap çevrildiği de önemle belirtilmektedir.

Birinci Nusaybin Okulu; Doğuya ve özellikle Süryani Kilisesi'ne, ilimleriyle faziletleriyle gurur duyduğumuz Şuşan Episkoposu Milas (M.S. 318-341), Şemun Bar Sabohe (M.S. 328-343), Hekim Afirhat (M.S. 337-346), Nusaybin Episkoposu Mor Yakup ve Aziz Mor Efrem gibi bir çok büyük adamlar yetiştirdikten sonra Ağustos 363 yılında öğretime son verdi.

Öğretime son verdiği sebep de; Roma İmparatoru Yulyanus M.S. 363 yılında Pers İmparatorluğu'nun hudutları içerisinde öldükten sonra, onun yerine geçen İmparator Yubinyanus, barışı herşeyden daha ziyade tercih etmiştir. Bundan dolayı Roma İmparatoru Yubinyanus ile Pers İmparatoru 2. Şabur arasında yapılan bir anlaşmaya göre; Nusaybin, 120 yıl süreyle Persler'in egemenliği altında kalacak ve bu süre bittikten sonra tekrar Romalılar'a iade edilecektir. Bu süre zarfı, yeni Roma İmparatoru Zeynun

(1) Türk Süryaniler Tarihi, H.E. Aziz Günel, Oya Matbaası, İstanbul, Türkçe, 1970, s. 137

döneminde sona ermiştir. Fakat Persler, Nusaybin'i Romalılar'a geri vermek istemeyince aralarında eskiden olduğu gibi tahrikçi kargaşalar ve savaşlar açıldı.[1]

Kültür ve medeniyete ışık saçan bu okulun öğretmenlerinin ve öğrencilerinin üstün çabalarıyla, Süryani medeniyetine ve kültürüne büyük katkı sağlamışlardır. Bu kişilerin çalışmalarından dolayı Nusaybin; "**İlimlerin beşiği, eğitim kenti ve öğretmenlerin annesi**" olarak adlandırılmıştır.

URFA OKULU

M.S. 363 yılında Persler Nusaybin'i teslim aldıklarında Mor Efrem ile diğer öğretmen arkadaşları Nusaybin'i terk etmek zorunda kaldılar. M.S. 2. yüzyılda Urfa Kralları Süryani Abgarlar tarafından kurulan[2] ve dünyanın ilk **İlahiyat Fakültesi** olarak bilinen Süryani Urfa Okulu'na geçtiler. Okulu daha da genişletip kadrosunu çoğalttılar. Mor Efrem, orada 10 yıl süreyle hizmet verdikten sonra M.S. 373 yılında Urfa'da gözlerini hayata yumdu. Urfa Okulu'nun yaşadığı altın çağ da Mor Efrem'in içinde görev yaptığı dönemdir.

Mor Efrem, vefat etmeden önce öğrencilerine; kendisini "**Kimsesizlerin Mezarlığına**" koymalarını tavsiye etti ve onlara: "**Bu dünyaya yabancı olarak geldim, yabancı olarak da ayrılmam gerekir. Çünkü, halk mezarımı**

(1) Urfa, Amed, Mardin, Dara, Nusaybin ve Mezopotamya'da yaşanan vahim olaylar, Urfa Okulu'ndan mezun Süryani bir öğretmen, M.S. 515, Mardin Süryani Özhikmet Matbaası, s. 11, 1959, Süryanice

(2) Asr-el-Süryan el-zahabi, Filip di Tirazi, Linutib Mat. s. 16, 1991, Arapça,

gördüğü zaman mutlaka beni öveceklerdir. Beni kimsenin övmemesi için, Kimsesizlerin Mezarlığına defnetmenizi istiyorum" demiş. Bu mezarlık üzerine de "**Mor Efrem Manastırı**" adında bir manastır inşa edilmiştir.

Mor Efrem'den sonra okulun müdürlüğüne Kıyuro adında biri geçti ve M.S. 438 yılına kadar müdürlük görevini sürdürdü. Okulun son müdürü de "**Öğretmen Narsay**" oldu ve o da 20 yıl görev yaptıktan sonra, onun rektörlüğü döneminde M.S. 489 yılında okul kapatıldı.

Süryaniler, ilk kez Urfa Okulu'nda Aristo felsefesini ve Yunanca ilim kitaplarını öğretmeye ve tercüme etmeye başladılar. Okulun resmi dili **Süryaniceydi**. Ancak bunun yanında **Yunanca** dili de öğretilmekteydi. Urfa şehri de, bu okulun vasıtasıyla Süryaniler'e dini ve ilmi merkezi olmuş ve Süryani toplumuna büyük bilim adamları, şairler, filozoflar ve yazarlar kazandırmıştır.

URFA OKULU'NUN KAPATILMA NEDENİ

Süryani kökenli ve Maraş doğumlu İstanbul Episkoposu Nastur, heretik ve sapkın fikirlerinden dolayı M.S. 431 yılında Efes'te toplanan Hıristiyanlığın 3. Genel Konsili tarafından afaroz edilmesiyle Mısır'a kaçtı. Orada kimse onun heretik fikirlerini benimsemediği için Urfa'ya geldi ve Urfa'daki Okul'un bazı öğrenci ve öğretmenlerine fikirlerini benimsetti. Bu yanlış fikirlerin ve heretik inançların yüzünden okul, iki gruba bölündü ve aralarında sürekli çekişmeler ve kargaşalar yaşanmaya başladı. Urfa Episkoposu Mor Rabule, bu kargaşaların artık kilisenin yararına

olmayacaklarını düşünerek M.S. 489 yılında Roma İmparatoru Zeynun'a bir dilekçe yazarak, okulun kapatılmasını talep etmiştir. Bu şekilde tarihte ünlü "**Urfa Okulu**" Zeynun'un emriyle kapatılmış oldu.[1]

DOĞU SÜRYANİLER'İN İKİNCİ NUSAYBİN OKULU

Urfa Okulu'nun kapanmasıyla birlikte, Süryaniler'in bir kısmı --Öğretmen Narsay da dahil-- Nastur'un felsefesini benimsediler. Bu olay, Süryani Kilisesi'nin ikiye bölünmesine yol açtı. Böylece ilk kez **Süryani Kilisesi M.S. 489 yılında ikiye ayrıldı**. Pers İmparatorluğu'nun hudutları içerisinde kalan Süryaniler'e "**Doğu Süryaniler**" ve Roma İmparatorluğu'nun hudutları içerisinde kalan Süryaniler'e "**Batı Süryaniler**" denildi.

5. yüzyılın sonlarına doğru Pers İmparatoru Kud'un izniyle ve yardımıyla, bazı siyasi amaçlar çerçevesinde M.S. 489 yılında kapatılan Urfa Okulu'nun devamını Nusaybin'de açılmasını uygun gördü. Böylece Nastur'un taraftarı olan Nusaybin Episkoposu Barsavmo ve Urfa Okulu'nun eski rektörü Narsay'ın çabalarıyla Nusaybin Okulu tekrar açılmış ve 7. yüzyıla kadar hizmet vermiştir. Bu şekilde "**İkinci Nusaybin Okulu**" ünlü "**Urfa Okulu**"nun yerini almış oldu.

Suriye sınırları içerisinde (Türkiye ve Suriye hudut kapısında) görülen birkaç sütunun, Nusaybin Okulu'nun kalıntıları olduğu düşünülür.

(1) Lisan-el-Maşrak dergisi, Met. Bulus Behnem, İttihat Matbaası, 1946, Musul-Irak, Arapça, s. 228

Nusaybin Okulu'nun Kalıntıları

Öğretmen Narsay; 5. yüzyılın başlarında Hin-Dülbe'de dünyaya geldi. İlk öğrenimi görmek amacıyla, daha küçük yaşta iken Urfa şehrine taşındı. İlk, orta ve yüksek tahsilini Urfa Okulu'nda tamamladıktan sonra okulun rektörlüğünü 20 yıl süreyle üstlendi. Narsay, Süryanice ve Yunanca dillerinin öğretmeni, dinbilimci, filozof ve şair olup değişik konuları içeren 360 tane şiiri vardır. Urfa Okulu'ndan öğrenmiş olduğu idareciliği Nusaybin Okulu'nda da uygulamaya devam etmiştir. Önceden belirttiğimiz gibi öğrencilerinin sayısı 1000 kişiyi bulmuştu.

Öğretmen Narsay ve Nusaybin Episkoposu Barsavmo, okula yeni kanunlar ve düzeltmeler getirmişler. M.S. 496 yılında Nusaybin Episkoposu Barsavmo'nun yerine geçen

2. Mor Huşoh, bu kanunları daha da genişletmiş ve onun döneminde okul, yalnız doğuda değil, Roma İmparatorluğu'nda ve Afrika'da bile büyük bir şöhret kazanmıştır. Okulun kanunları, yürürlüğe girmesinden ve disiplinli bir şekilde uygulanmasından dolayı herkesin hayranlığını kazandı.[1] İkinci Nusaybin Okulu'nu uzun bir süre yönettikten sonra M.S. 502'de vefat etti. Öğretmen Narsay'dan sonra okul müdürlüğünü yapan kişiler şunlardır: Elişah Bar Kuzboye (M.S. 502-509), Narsay'ın yeğeni olan Abrohom Bar Raban (M.S. 509-569), Arsunlu Yeşu-Yahb (M.S. 569-571), Nusaybinli Abrohom Bar Kardyoye (M.S. 571-572), bu tarihten sonra da Hedyaplı Hnono geçtiği vurgulanmaktadır.[2]

SÜRYANİ ÖĞRETİMİNİN KURULUŞ AMACI

İnsanın ölümlü tabiatı ölümsellikte devam ettiği sürece, eğitime ve öğretime muhtaçtır. Eğitimi ve öğretimi, insanın yaşam ölümsüzlüğüyle ve tabiatın yönetmenliğiyle elde etmek mümkün değildir. Çünkü insanlık tabiatının düşünceleri; insanı, dünyanın şehvetleri peşinde gitmesi için teşvik ederler. Ayrıca insanın ölümsel kaygılarını, kendi arzusunun yönetmenliğiyle ve ümidin beklentileri engellerler.

Bundan dolayı insanlık tabiatının, sürekli düzeltmelere, uyarılara ve eğitsel konulara ihtiyacı vardır. Çünkü konuşkan ve bilgili olan insanlığın tabiatı, iyi bir işçi olup iyiliği ve kötülüğü birbirinden ayırıp onları işlemekle özgürdür.

(1) The Statutes of the School Nisibis, Prof. Dr. Vöobus Arthur, Süryanice ve İngilizce, Stockholm, 1961

(2) Süryani Öğretmen Narsay Siirleri, Süryanice, cilt-1, s. 41, 1905, Musul-Dominikler Matbaası, Papaz Alfunsus Mangano, Arami dilinin öğretmeni

Biz "**Hıristiyan Eğitim Grubu**" olarak; tabiatımızda ekili olan bilinçsel gücü, hayatımızdaki pak ve temiz işleri ortaya koymamız için Kutsal Kitapların eğitimine ve öğretimine başladık.

NUSAYBİN OKULU'NUN BAZI KANUNLARI

Okulun nizamını ve disiplini oluşturan bazı kanunların örnekleri aşağıda verilmiştir:

Kanun-1: Okul rektörünün ve tüm yardımcı üyelerin kararıyla, okul müdürlüğüne layık bir aday seçilecektir. Bu konuda hiç kimsenin hizipçilik yapmasına hakkı yoktur. Gerçeğe karşı direnenlerin; cezalandırılmaları, okuldan atılmaları ve şehirden çıkartılmaları öngörülmekteydi.

Kanun-2: Okul müdürlüğüne seçilen kişi, öğrenciler arasında ikiyüzlülükle davranmaması ve okulu, Yönetim Kurulu'na danışarak en iyi şekilde yönetmesi gerekir. Suç işleyenler ise okul rektörünün ve yardımcı üyelerinin haberi olmadan cezalandırılmamaları gerekir. Okul müdürünün vereceği herhangi bir ceza veya affedeceği bir suç, okul komitesine danışarak yapması gerekir.

Kanun-5: Öğrencilerin; okulun açık olduğu sürece herhangi bir yerde çalışmalarına veya bir sanatla uğraşmalarına müsaade edilemez. Okulun kapanışından sonra, yani Ağustos ayından Ekim ayının sonuna kadar Nusaybin dışına çıkıp istedikleri alışverişi yapabilirler. Okul personelleri de, Nusaybin şehrinin içinde olmak şartıyla bu üç ay zarfında meslek hayatlarına yaraşır sanatlarla uğraşabilirler.

Kanun-6: Müdürün, okulun paralarını iki veya üç tanık hazır olmadan harcamaması gerekir. Parası fazla olan öğrenciler, paralarını faizle kimseye vermemeleri gerekir. Çünkü faiz, kilise kanunlarına aykırı bir harekettir.

Kanun-7: Okula yeni katılan öğrencilerin, müdürün ve müdür yardımcılarının haberi olmadan kayıtları gerçekleştirilmez. Kayıtları yapıldıktan sonra, okulun kanunlarına en iyi şekilde saygılı olmaları, riayet etmeleri ve onları uygulamaları için de özel olarak eğitileceklerdir.

Kanun-8: Öğrencilerin, acil durumlar dışında, eğitime ve öğretime ara vermeleri yasaktır.

Kanun-9: Öğrenciler, akşam duasındaki mezmurları okuduktan sonra herkes kendi odasına gidecektir. Tanyeri ağarırken, herkes kalkıp toplantıdaki (kilisedeki) yerini alacaktır. Kimse kilisedeki yerini akşamdan tutamaz, ilk sıra daima kahin rahiplerine verilecektir.

Kanun-10: Her öğrencinin kendisine ait bir odası olduğundan, herkesin kendi odasında yatması gerekir. Tek kişilik odada iki öğrencinin yatması yasaktır.

Kanun-21: Suç işleyen herhangi bir öğrenci, rektör ve komite tarafından üç kez ikaz edilecek. Eğer yine aynı suçu tekrarlarsa, cezaya çarptırılacak. Her ihtimale karşı cezasını kabul etmeyip, okul dışındaki herhangi bir kişiye arabuluculuk yapma teklifinde bulunursa, suçu ufak olsa bile affedilmemesi gerekir. Ayrıca okuldan atılması ve şehirden çıkartılması ön koşulmaktadır.[1]

(1) The Statutes of the School Nısibis, Prof. Dr. Arthur Vööbus, Stockholm, 1961, Süryanice ve İngilizce, s. 61-89

MARBOBO (GÜNYURDU) KÖYÜ

Marbobo Köyü, Nusaybin ilçesinin doğusunda kalıp ve Nusaybin'den 26 km. uzaklıkta bulunuyor. İpek yolundan 3 km. uzaklıkta olup, İzlo (Bagok) sıra dağlarının eteğinde bir tepenin başında kurulmuştur. Süryani bir yerleşim alanıdır.

Marbobo Köyünün ismi, Aziz Mor-Bobi (Bobay) kilisesinin isminden türemiştir. Ayrıca Morbobo, Süryani sözlüklerde; kapı veya giriş anlamında olduğu yazılmaktadır. Köy, dağ ile ovanın birleştiği bir noktada kurulduğu için-bölgede hükümdarlık sürdüren güçler; Marbobo'ya "**kapı**" anlamına gelen bir terim kullandıkları muhtemeldir.

Tarihi açıdan, kuruluş tarihi bilinmemekle birlikte, içinde bulunan kiliselerden çok eski bir yerleşim alanı olduğu anlaşılıyor.

1.10.1870 tarihinde yapılan bir istatistiğe göre 181 kişiden oluşan 41 Süryani aile oturmaktaydı.[1] Ancak 20. yüzyılın ortalarında köye bazı Müslüman Kürt aileler yerleşmiş ve Süryanilerle birlikte yaşamaya başlamışlardır. Köy, güvenlik açısından 1996 yılında Devlet tarafından boşaltıldı. Köy, stratejik açıdan iki avantaja sahiptir.

Birincisi: Tepenin üzerine kurulmuş olan köy, mağaralarla doludur. Ayrıca İzlo Dağı'na yakın olmasından dolayı da köy halkı, yeteri kadarıyla hayvancılıktan yararlanılmaktadır.

(1) Osmanlı Devleti Dönemi'nde Diyarbakır Kazasında mevcut Süryaniler'in Köyleri'nde yaşayan ailelerin nüfusları, NO: 108, 1.10.1870, Rahip (sonradan patrik) Abdullah Satuf Sadedi

İkincisi: Ovanın başında bulunması da, geniş bir toprak araziye sahiptir. Köy halkı, hayvancılığın yanında da ziraattan da oldukça faydalanmaktadır.

KÖYDEKİ KİLİSELER

1- Mor Bobi Kilisesi: Köyün kuzey batısında ve tepenin başında yapılıp, olduğu gibi kayadan yontuldu. Bu kiliseye, "**Mağara**" veya "**Yeraltı Kilisesi**" de denilebilir. Mor Bobi (Bobay), M.S. 569-628 yılları arasında İzlo Dağı'ndaki bir manastırın (?) reisi olduğu ve orada yaşadığı bilinmektedir.[1]

Mor Bobi Kilisesi'nin de Aziz Mor Bobi adına yapıldığı anlaşılmaktadır. Aziz Mor Bobi'nin köyde yaşayıp yaşamadığı kesin olarak bilinmemektedir.

Mor Bobi Kilisesi

(1) Süryani Öğretmen Narsay Şiirleri, Papaz Alfunsus Mangano (Arami dilinin öğretmeni), Dominikler Matbaası, Süryanice, cilt 1, s. 42, 1905, Musul

Mor Bobi Kilisesi'nin Kduşkudşini

2- Mor Aho Kilisesi: Köyün kuzeyinde olup tepenin başında yapılmıştır. Mor Bobi Kilisesi'nin yakınlarında olup yeni bir yapıdır. Kilisenin Mezbah[1] kapısı ve Kduşkudşin'in[2] mimari şekli ve nakışları büyülü bir görünüşe sahip olduklarından dolayı herkesin ilgisini çekmektedir. Motifleri açısından benzerleri oldukça nadirdir. Mezbah duvarının üzerinde ve Kduşkudşin'de Süryanice olarak şu yazıtlara yer verilmektedir. "**Bu Mezbahın kapısı ve Kduşkudşin; Patrik 3. Yakup döneminde, 1958 yılında Papaz Cercis'in gayretiyle ve Mimar İlyas Makdasi İlyas'ın eliyle yapılmıştır.**"

3- Mor Şemun Kilisesi: Tepenin orta kısmında olup Serhan Ağa'nın kasrındadır. Kilise, uzun zamandan beri kapalıdır ve hizmet dışıdır.

(1) Mezbah: Koro takımının içinde hizmet ettiği bölüm
(2) Kduşkudşin: Kutsal Ayin'in içinde icra edildiği

Mor Aho Kilisesi'nin Mezbah Kapısı ve Kilise'nin içi

Mor Aho Kilisesi'nin Kduşkudşini

4- Mort Şmuni Kilisesi: Köyün kuzeyinde mevcut olup, tarihi bir kilisedir. Bu kilise de Mor Şemun Kilisesi gibi hizmet dışıdır.

GÜNDÜKŞÜKRO (ODABAŞI) KÖYÜ

Nusaybin ilçesine bağlıdır. Nusaybin-Cizre "**İpek Yolu**" güzergahının 24 km. güneyinde yer almaktadır. İpek Yolu, köyden 500 metre uzak olup, köyün arazilerinin ortasından geçmektedir. Köyün güney kısmı da, Suriye sınırıyla mahduttur.

Bu köy, kuruluşundan beri Süryani bir yerleşim alanıdır. M.S. 1.10.1870 tarihinde Süryaniler'in köyleri, aileleri ve nüfusları istatistik bir şekilde Süryani bir rahipin vasıtasıyla tespit edildi. Bu sayıma göre 128 kişiden oluşan 28 aile oturmaktaydı. Bu kaynağa göre köyün ismi de "**Malke Şükro Köyü**" olarak geçmektedir.

Köyün kuzeydoğusunda ve güneydoğusunda bulunan "**Birveli ve Kıbbık**" köyleri, 1870'lerde ayrı iki yerleşim alanlarıydı. Fakat 1870'lerden sonra her iki köy bozulmuş, arazi sınırları kaldırılmış ve **Gündükşükro Köyü**'nün arazileriyle birleştirilmiştir. Bundan da anlaşılıyor ki; Gündrükşükro Köyü, adı geçen her üç köyün birleşiminden gelmedir.

Bu üç köyün arazileri toplam olarak 1000 hektar civarındadır. Arazilerin tümü **Çağ Çağ Barajı**'ndan sulanmakta olup pamuk, yanında buğday, arpa, mercimek ve diğer ürünler de ekilmektedir. Köyün arazileri çok verimli olduklarından dolayı 20. yüzyılın ortalarından sonra, diğer Süryani köylerden köye yeni bir göç akışı görüldü ve 1974'lere kadar köye tam 120 Süryani ailesi yerleşti. Maalesef, son yıllarda yaşanan Süryani göçü nedeniyle köyün aile sayısı 10'a düştü.

Köyde, Kaşkarlı Aziz Mor Abrohom adına kerpiçten yapılmış bir kilise vardı. Bu kilisenin yapılış tarihi hakkında elimizde müsbet bir kaynak bulunmazken, köy sahibi olan İskender Altun'un gayretiyle, kerpiçten yapılmış kilise yıktırılıp, 1966 yılında yerine taştan ve betondan oluşan yeni bir kilise yaptırılmıştır. İnşa ediliş tarihi de kilisedeki kduşkudşin bölümünde görülmektedir. "**Mor Abrohom Kilisesi; Patrik 3. Yakup, Bateli Episkopos Mor İvennis Efrem ve köyün papazı Aynvertli P. Gevriye döneminde, 1966 yılında Şükro oğlu İskender'in gayretiyle ve müminlerin katkısıyla inşa edilmiştir.**"

Kilisede görülmeye değer en önemli yerler; mezbahın kapısı, kduşkudşin ve çan kulesidir. Mezbah kapısı ve kduşkudşin, Marbobo Köyü'ndeki Mor Aho Kilisesi'nin mezbah kapısını ve kduşkudşini aratmayacak bir üsluptadırlar. Çan kulesi de, 22.10.1972 tarihinde Midyatlı mimar Habib Aktaş tarafından yapılmıştır. Yapılış tarihini de kulenin üzerinde görmek mümkündür.

Kilisenin Yapılış Tarihi

Kilise'nin Kduşkudşini

Kilise'nin Mezbah Kapısı

Çan Kulesi

Ayrıyetten kilisenin avlusunda, köy sahibi İskender Altun ve oğlu Maravge Altun'a ait iki lahit mezar mevcuttur. İskender Altun'un lahiti 1970 yılında yapılmış ve üzerinde Kutsal İncil'den Süryanice olarak yazılmış bir ayet görülmektedir. "**Diriliş ve yaşam benim, bana iman eden kişi ölse de yaşayacaktır**" (Yu: 11-25) Maravge Altun'un mezarı ise 1975'te yapılmıştır. Yapılış şekli diğerinden daha farklıdır.

Lahitler; görülmeye değer iki ayrı eserdir. Yapılış şekilleri; temiz taşlardan olup Süryani üslubu taşıyan motiflerle bezenmiş ve birbirinden farklı bir tarzda yapılmıştır. Lahitlerin mimarı da çan kulesinin mimarisi Habib Aktaş'tır.

İskender Altun'un Lahit Mezarı

Maravge Altun'un Lahit Mezarı

BİR-GURİYE (BALABAN) KÖYÜ

Nusaybin ilçesine bağlıdır. Nusaybin'den 34 km. Odabaşı Köyü'nden de 10 km. uzaklıkta kalıyor. Köy, üç toplumun Hıristiyan Süryaniler, Müslüman Kürtler ve Yezidi Kürtler beraber oturdukları bir yerleşim alanıdır. 1974 yılında 35 Süryani ailesi oturmaktaydı. Günümüzdeki göç nedeniyle Süryani aile sayısı 2'ye indi. Köy, geniş bir susuz arazili toprağa sahiptir.

Köyün kuruluş tarihi '**Eski çağ**' dönemine uzanmaktadır. Köyde, kerpiçten yapılmış ve Aziz Mor Eşahyo adını taşıyan bir kilise yapısı mevcuttu. Bu kilise hizmete elverişli olmayışından dolayı 1968 yılında köy halkı tarafından yıktırılıp, yerine daha büyük ve daha güzel bir kilise yapılmıştır. Kilise, ibadete açıktır.

Mor Eşahyo; Halep Hükümdarı Sumakos'un oğludur ve Mısırlı Aziz Mor Avgin'in bir öğrencisidir. Aziz Mor Avgin, 71 kişilik bir kafile ile Mısır'dan Beth-Nahrin'e (Mezopotamya) gelip yerleşmek için karar verdi. Aziz Mor Avgin ve öğrencileri, Beth-Nahrin'de bulunan sarp dağlara inzivaya çekilmek ve aynı zamanda İncil'i müjdelemek amacıyla buraya geldiler. Mor Avgin kafilesiyle birlikte Halep'e ulaştığında, o sıralarda Mor Eşahyo'da onlara katıldı ve kafilenin sonuncusu oldu.

Kafile İzlo Dağı'na ulaşınca, oranın ibadete uygun olduğunu görmüşler ve değişik yerlerde kendilerine ibadethaneler kurmuşlardır. Bu kafilenin misyonerlik çalışmaları sonucunda, doğu ve güneydoğu bölgelerinde yaşayan halk putperestlikten Hıristiyanlığa geçmiştir.

Mor Eşahyo Kilisesi'nin İçi

Kilise'nin Kuduşkudşini

Mor Eşahyo, tarihte meşhur olan İpek Yolu'na yakın bir yerde kendisine ibadet yeri inşa edip yanına da bir su kuyusu açmıştı. Daha sonra, ibadet etmiş olduğu yerin üzerine "**Birguriye Köyü**" inşa edilmiştir. İbadetini sürdürdüğü dönemde, oradan geçen kişiler, açmış olduğu kuyudan su içerlermiş.

Süryanice olarak yazılan Mor Eşahyo'nun öyküsüne göre; açmış olduğu kuyuda 3500 kişiyi vaftiz etmiştir. Ayrıca yörenin koyunları bir ara uyuz hastalığına yakalanmış ve bu kuyudan su içtikleri sırada hepsi de iyileşmiş. Bundan dolayı, kuyuya "**Biro-d-Garbone**" denildi. Süryanice'de Biro-d-Garbone; "**Uyuzlar Kuyusu**" anlamına gelir. Zaman aşamasıyla köyün ismi biraz kısaltılarak "**Bir-Guriye**" olmuştur. Bu kısaltma isimlerin gayet doğal olduğunu düşünmekteyim. Bu mucizenin, halkta bırakmış olduğu etkiden dolayı o tarihten beri orada bir yerleşim alanı kurulmuş ve yukarıda belirttiğimiz gibi halen orası bir yerleşim alanı konumundadır.

KAYNAKÇA

1-Süryaniler Tarihi, H.E. Aziz Günel, Oya Matbaası-İstanbul, 1970, Türkçe
2-Şehit Mor Abay'ın özgeçmişi, elyazması, Süryanice-Gerşuni
3-Tarihte Mardin, Met. Hanna Dolabani, Türkçe'ye çeviren P. Cebrail Aydın, Mardin, 1972
4-Urfa, Amed, Mardin, Dara, Nusaybin ve tüm Mezopotamya'da yaşanan vahim olaylar, Urfa Okulu'ndan mezun Süryani bir öğretmen, 515, Mardin Süryani Özhikmet Matbaası, 1959, Süryanice.
5-Şuhada-el-Maşrak, Alber Abuna, Ğulut-Bağdat, 1985, Arapça, 1. cilt
6-Aziz Mor Evgin'in öz yaşam öyküsü, No: 272, Rahip (sonradan met.) Hanna Dolabani'nin elyazması, 1936, Süryanice. Bu öyküyü, M.S. 1185 yılında deri üzerinde yazılan bı kitaptan nakletti.
7-Mor Efrem ve Süryani Kilisesi, Metropolit Yusuf Müneyir, 1983, Arapça, Şam-Suriye
8-Lisan-el-Maşrak der, Met. Bulus Behnam, İttihat Matbaası, Arapça, Musul, 194...
9-Bar Had-Bşabo, Baharbay (Beth-Araboye: Musul-Nusaybin ve Urfa arası) 63,
10-Asr-el-Süryan el-zahabi, Filip di Tirazi, Linutib Mat., 1991, Arapça, Halep
11-The Statutes of the School Nisibis, Prof. Dr. Vööbus Arthur, Süryanice ve Türkçe, Stocholm, 1961.
12-Süryani Öğretmen Narsay Şiirleri, Süryanice, cilt-1, 1905, Musul-Dominikler Matbaası, Papaz Alfunsus Mangano, Arami dilinin öğretmeni
13-Osmanlı Devleti Dönemi'ndeki Diyarbakır kazasında mevcut Süryaniler'in Köyleri'nde yaşayan ailelerin nüfusları, No: 108, 1.10.1870, Rahip (sonradan Patrik) Abdullah Satuf Sadedi
14-The Patriarchal Journal of the Syrian Orthodox Patriarchate of Antioch and all the East, Damascus-Syria, 1996, Ocak ve Subat sayıları, Arapça
15-Antakya Teoloji Okulu, Suriye ve Lübnan Metropoliti Mor Severiyos Efrem Barsavm, Mor Markus Süryani Matbaası, Kudus, 1930
16-Treasure of the Syriac Language, Tuma Audo Metropolitan of Ourmy, Bar Ebroyo Süryani Matbaası, Süryanice, 2. baskı, Holland, 1985

ISBN 975-823-3